

«ЯЛЛОХ ПРОТИ НІМЕЧЧИНИ»: СПРАВА ПРО НЕДОПУЩЕННЯ ПРИМУСОВОГО ЗАСТОСУВАННЯ ТОКСИЧНИХ СУМІШЕЙ З МЕТОЮ ОТРИМАННЯ ДОКАЗІВ З ТІЛА ТА ВИКОРИСТАННЯ ОТРИМАНИХ ДОКАЗІВ У СУДІ

Інтерв'ю з юристами заявника про справу та наслідки рішення для Європи і, зокрема, України

11 липня 2006 р. Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ або Суд) у справі «Яллох проти Німеччини» постановив, що німецька влада порушила ст. 3 («нелюдське і таке, що принижує гідність, поведження») і п. 1 ст. 8 («право на справедливий судовий розгляд») Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція). Повний текст рішення Суду див. у базі справ і документів Суду (<http://cmiskp.echr.coe.int/>). Статтю про рішення і справу читайте в № 14 «Юр.газети» 2006 р.

«...у кримінальному процесі не допускається ані примусове застосування токсичних сумішей з метою отримання доказів з тіла, ані використання отриманих таким чином доказів у суді»

Стисло нагадаємо, що в 1993 р. поліцейські в Німеччині заарештували Абу Яллоха (Jalloh), громадянина Сьєра Леоне, 1965 р.н. за підозрою в торгівлі наркотиками. Йому примусово ввели так званий «бловотний засіб», унаслідок чого з його тіла було вилучено пакет із наркотиками й на підставі цього доказу засуджено. На думку адвоката Яллоха Ульріха Буша, доказ було отримано з порушенням основоположних прав людини. Більше 12 років адвокат Буш і його син Андрій доводили це, спочатку в німецьких судах, а згодом і в ЄСПЛ у Страсбурзі.

Пропонуємо вашій увазі інтерв'ю з Ульріхом (батько) і Андрієм (син) Бушами, які розповідають про деталі справи.

– Чому ви вирішили ініціювати справу в Страсбурзькому суді, коли з'явилася ця ідея?

– Ідея з'явилася, коли Федеральний конституційний суд Німеччини відмовився розглядати справу по суті, хоча чотири роки вирішував, чи братися за справу. Тим самим було вичерпано національні засоби правового захисту в ФРН. У той час я щойно розпочав підготовку дисертації зі спеціальності «Європейське право прав людини». Батько (Ульріх Буш. – Ред.) подав ідею ініціювати розгляд справи в ЄСПЛ й спитався, чи не міг би я підготувати заяву. Відтоді, з 2000 р., ми займалися цією справою разом, разом обговорювали її, формулювали головні правові аргументи справи.

– Чи передбачали ви рішення у справі?

– Звісно, ні. Зважаючи на грубу поведінку поліції та державних обвинувачів (прокурорів), ми були впевнені, що Суд визнає Німеччину порушником Конвенції. Проте було майже незрозуміло за якими статтями та якою буде аргументація. Як свідчать окремі думки суддів (що погодилися і не погодилися з рішенням), справа породила чимало дискусійних питань з-поміж 17 суддів Великої палати.

– Опишіть, будь ласка, ваші почуття, коли почули рішення Суду?

– Очевидно, що ми відчули полегшення, були щасливими. Мій батько займався справою 13 років, разом – останні 6 років. Коли головуєть Великої палати

Ульріх (ліворуч) та Андрій (праворуч) БУШІ: «Рішення засвідчує захист людської гідності в Європі»

проголосив, що Німеччина порушила ст. 3 Конвенції, ми усвідомили, що, нарешті, добилися успіху й мали рацію в наших правових позиціях про те, що примусове застосування «бловотного засобу» дійсно порушує основоположні права людини. Це ми відчули, був хороший момент, що засвідчував захист людської гідності в Європі.

– Які наслідки рішення для Німеччини, інших держав-членів Ради Європи?

– Хоча це рішення, на перший погляд, стосується лише цієї справи, воно викладає зміст Конвенції, обов'язкової для дотримання усіма державами-членами РЄ. Це означає, що відповідно до принципів, постановлених Судом, у кримінальному процесі не допускається ані примусове застосування токсичних сумішей з метою отримання доказів з тіла, ані використання отриманих доказів у суді. Це – чіткі норми та судження, які застосовуються і стосуються загалом не тільки Німеччини, але й усіх 46 держав-членів РЄ, зокрема, України.

– Які з ваших найважливіших аргументів Суд не взяв до уваги?

– Суд розглянув і погодився з більшістю наших аргументів. Це переважно стосується мотивувальної частини судового рішення щодо ст. 6 Конвенції. Суд постановив, що порушення права заявника на справедливий судовий розгляд було закладено в нелюдському та такому, що принижує гідність, методі вилучення доказу (порушення ст. 3 Конвенції). Хоча вже на основі цього можна стверджувати про порушення ст. 6 Конвенції, Суд визнав за належне розглянути наш аргумент про те, що примусове вилучення доказу з тіла заявника порушило його право проти самоінкримінації. До нашої радості, встановлюючи новий принцип у праві, Суд погодився з нашою аргументацією і провів різницю між фактами та принципами, встановленими цією справою і рішенням у «Справі Саундерса» (Saunders).

– Чи використовується примусово «бловотний засіб» в інших країнах Європи?

– Як підтверджує рішення Суду, на основі опитування уповноважених державних органів держав, засіб застосовувався примусово до підозрюваних у торгівлі наркотиками у 4 країнах: Люксембург, Норвегія, Македонія та Німеччина. У 33 країнах він не використовується проти волі підозрюваних, зокрема, в Україні. Ще в трьох країнах – Хорватія, Польща і

Словенія – є правові підстави для примусового застосування засобу, однак інформації щодо практики не було надано. І, нарешті, ще 6 країн не надали даних про застосування засобу на практиці – Андорра, Азербайджан, Болгарія, Ліхтенштейн, Сан-Марино та Монако. Були й суперечливі випадки: так, Норвегія стверд-

жувала, що примусово не застосовує засіб, а натомість спеціальні туалети («Расто 500»), які дозволяють виявити уживані наркотики. Проте, як виявила спеціальна комісія під час задокументованого візиту до країни в 1993 р., засіб примусово застосовували до затриманого в головному поліцейському управлінні Осло.

– Чи відомо вам про інші випадки з боку влади ФРН чи інших держав, зокрема, поліції, подібні до встановлених Судом, які практикують на постійній основі й порушують права, гарантовані ст. 3 Конвенції?

Ні.

«Андрій Буш (Busch) має «докторський» ступінь і вивчав право в Пассау (ФРН), Мельбурні (Австралія) та Вюрцбурзі (ФРН), склав перший державний іспит у 2000 р., спеціалізується у галузях європейського та міжнародного публічного права. Підготував дисертацію (PhD) з захисту прав людини в Гаазі і завершив її в Університеті Вюрцбурга в 2003 р. Відтак, працює консультантом з менеджменту в McKinsey & Company в Дюссельдорфі. Одружений з доктором медицини Аннеліке Ланінга-Буш, адміністратором у публічній сфері з Нідерландів»

– Суд вирішував справу впродовж 6 років. Чому так довго?

– Суд дуже довго розглядає справи, оскільки до нього щороку подають тисячі заяв. Звідси й «заборгованість», з якими доводиться мати справу. В цій справі палата відмовилася від своєї юрисдикції на користь Великої палати, процедура якої є більш складною, зважаючи на вирішення складніших питань права і обставин. Як свідчить рішення, Суд з власної ініціативи також провів значне дослідження для того, щоб винести справедливе і безстороннє рішення.

– Що відбувалося з паном Яллохом під час розгляду справи? Якою є його нинішня ситуація? Його реакція на рішення Суду?

– На жаль, ми не коментуємо особистих деталей щодо клієнта.

– Суд відзначив, що двоє померли в Німеччині внаслідок чи в зв'язку із застосуванням до них «бловотного засобу». Чи отримують вони правові підстави для судових позовів з огляду на це рішення Суду?

– Можливо, але яким чином – це вирішувати тим, хто їх представляє.

«Ульріх Буш (Busch) має «докторський» ступінь і вивчав право в Мюнстері, Тюбінгені та Майнці (ФРН), склав перший державний іспит у Майнці, другий – у Дюссельдорфі. Захистив дисертацію (PhD) з соціального права в Університеті Майнца в 1972 р. У 1972 р. одружився з Верою Костюк, американкою українського походження. Започаткував власну юрфірму в 1979 р. Практикує в Верховному Суді в Дюссельдорфі (Oberlandesgericht) і спеціалізується на кримінальному і трудовому праві. Неодноразово відвідував Україну починаючи з 1973 р.»

– Суд присудив заявнику сатисфакції в сумі 10 000 євро за заподіяну шкоду та 5 868 88 євро за витрати. За німецьким правом, положеннями, які регламентують поведінку юристів, чи мають право юристи на частину цих сум?

– На жаль, ми не коментуємо деталей відносин клієнта і представника.

– Ваші наступні кроки у справі? Чи буде скасовано засудження Яллоха? Його буде знову піддано судовому переслідуванню? Чи може він вимагати відшкодування збитків від німецької влади?

– На підставі рішення ми подамо заяву про перегляд рішення до німецьких судів. Оскільки доказ, який визнано незаконним, був єдиною підставою для засудження, заявника слід буде визнати невинуватим за висунутими йому звинуваченнями. Він отримає право на компенсацію за період перебування у тюрмі.

– Чи плануєте ви (обоє, Ульріх і Андрій) продовжити практику в Суді?

– Якщо буде можливість, безумовно, так. Однак кількість заяв, які «стають» справами в Суді, що мають достатній потенціал, обмежене, зважаючи, що в Німеччині запроваджено зазвичай добре функціонуючу систему захисту прав людини.

– Що означає ця справа і рішення у ній для вас особисто і професійно?

– Рішення у справі робить незначний, але важливий, внесок у розвиток устрою захисту прав людини. Ми надзвичайно щасливі та вдячні можливості долучитися до цього.

– Що порадите юристам, які представляють заявників у Суді?

– Мати терпіння.